

DET GRØNNE MØRKE – FRANK JÆGER

Frank Jæger (1926-77) var *Hereticas* første – og i samtiden det største – lyriske fund. Tidsskriftet bragte i 1948 syv digte af ham samt et romanfragment, og i oktober udkom hans debutsamling *Dydige digte* på Wivels Forlag og vandt øjeblikkelig anmeldernes og publikums gunst. „Det er besnærende at møde en ung Mand, som allerede i Starten har sin egen Tone og sine egne forbløffende Indfald“, erklærede Niels Kaas Johansen i en anmeldelse i *Information*, der stillede ham sammen med Ole Sarvig og Ole Wivel, som også var bogaktuelle i dette efterår. I dette selskab skiller Frank Jægers tone sig unægteligt ud, som det kan høres allerede fra første strofe i samlingens indledningsdigt, „Haandslag til Tony“:

Vi, der valgte regnen,
vi har lange, valne fingre
og et stort og frodigt haar.
Vi faar markens grønne grøde
kastet ned i vore lunger,
mens vi gaar.

Strofen anslår et frodigt billede af et vi, et fællesskab, der har valgt den næringsgivende regn som sit element, og som lever i organisk samhørighed – ja, sammenvoksethed – med naturen. I vellydende vers som disse hører man hverken den dystre undergangstone eller sakrale storladenhed, der ellers var kendetegnende for *Heretica*-lyrikerne på denne tid. Diktionen er enkel, sætningerne er umiddelbart tilgængelige og trækker ikke på indforståede kulturelle referencer. Man kunne med det samme *være med* i dette indladende poetiske miniunivers, der fremstod ejendommeligt i forhold til samtidens øvrige lyriske landskab.

DET LILLE LIV

Frank Jæger var 22 år ved udgivelsen af *Dydige digte*, født og opvokset på Frederiksberg og i gang med en bibliotekaruddannelse, som han gjorde færdig i 1950. Han nåede kun at praktisere som bibliotekar i tre måneder, før han etablerede sig som fuldtidsforfatter. Han havde publiceret digte i tidsskrifter og aviser, før han i vinteren 1948 sendte Wivels forlag et større manuskript med arbejdstitlen *Miraklernes bog*. Ud fra dette materiale forestod Bjørn Poulsen og Thorkild Bjørnvig et udvalg og foreslog den endelige titel, *Dydige digte*. Den gensidige forståelse mellem Jæger og *Heretica*-gruppen var øjeblikkeligt til stede. Til gengæld har det for eftertiden været mindre indlysende, hvori forbindelserne mellem Jægers digte, *Hereticas* standpunkt og katastrofestemningen bestod. Frank Jæger deltog imidlertid i gruppens samlede indsats imod ideologiseringen af tilværelsen og vægrede sig ved de „gale hververe“ (Jørgen Gustava Brandts udtryk om bl.a. Erik Knudsen), som skyndede til politisk mobilisering af kunsten. Han stod fast på poesens gyldighed som selvstændig erkendelsesform og gjorde det endda med en særlig konsekvens, som viser sig i hans manglende tilbøjelighed til at teoretisere over kunsten som sådan og over sin egen digtning. For Jæger var poetik lig med „værkstedsindiskretioner“, og tilgangen til hans lyrik er derfor ikke formidlet gennem programatiske essays, der understøtter digtenes symbolske betydning. Forholdet mellem livet og lyrikken er i Jægers forfatterskab et direkte mellemværende.

Således er det ikke *tidsånden*, det handler om i Jægers digte. De vender sig fra den verdenshistoriske krise og retter opmærksomheden mod de nære ting og det „lille Liv“, som det kaldes i digtet „Ved et beskedent Rejsegilde“. Deres intimitet og lokalitet er karakteristisk. Der kyskes og kløves brænde, pløjes og ryges pibe i disse digte. Sanserne er stillet ind på den umiddelbare situation, der kan være erotisk eller forunderlig på anden vis. Tidserfaringen i dem er bestemt af årtidernes og døgnets gentagne kredsløb – og ikke af den abstrakte tid og det opskruede tempo, som hører byen til. Omgivelserne er landlige og ofte benævnt ved deres nordsjællandske stednavne: Gurre, Esbønderup, Farum og Krogvad. Intimiteten i Jægers lyrik etableres desuden ved brug af personnavne: Jægers første kone Kirsten optræder som både motiv og adressat i digtene, der også portrætterer forfatteren selv – i tredje person og under betegnelsen „poeten“. Venner figurerer ligeledes i digtene med navns nævnelse. Dette biografiske

islæt gik i spænd med medie billedet af poeten; familien Jæger blev et yndet reportageemne for ugeblade og aviser, der afbildede parret i hjemlige omgivelser. Ufrivilligt kom de dermed til at levere forlægget for Jørgen Mogensens populære tegneseriestribe *Poeten og lilleemor*, der begyndte at komme i 1950.

Den geografiske og biografiske forankring af digtene har skabt en tradition for at inddele Jægers forfatterskab efter hans bosættelser: i en Farumperiode fra debuten til 1954, i en Langelandsperiode fra 1954 til 1970 og i en Helsingørperiode fra 1970 til Jægers død i 1977. Bevægelsens retning i de to første perioder, hvori det lyriske forfatterskab bliver til, er netop væk fra storbyen, der trængte sig på og fordrev ham fra Farum i midten af 1950'erne. Til første periode hører foruden *Dydige digte* (1948): *Morgenens trompet* (1949), *De 5 aarstider* (1950) og *Tyren* (1953). Fra Tranekær udsendte Frank Jæger tre digtsamlinger: *Haekarlens Sange* (1956), *Cinna og andre Digte* (1959) og *Idyllia* (1967). I den sidste periode udkom kun prosa og enkelte digte fra Jægers hånd. I hans dødsår besørgede Thorkild Bjørnvig en udgivelse af de digte, der var blevet kasseret ved debuten, *Miraklernes bog*.

IDYL MED MELANKOLSKE UNDERTONER

Ved debuten trådte Frank Jæger frem i offentligheden som „det grønne håb“ og „den lyse digter“ – en betegnelse, som han i samtiden måtte dele med Jens August Schade, og som de begge havde arvet fra en tidligere dansk idyldigter, Adam Oehlenschläger. Der var livsappetit i digtene og humoristiske indslag, som vidnede om forfatterens gode blik for de skæve eksistenser i rigets randområder. „Med Debutsamlingen „Dydige digte“ viste Frank Jæger, at gode Digte ikke behøver at være alvorlige“, bemærkede Halfdan Rasmussen i *Social-Demokraten* i 1949. Hans appel var i begyndelsen bred og kan sammenlignes med det tække, som den amerikanske digter Robert Frost havde i sit hjemland på samme tid. Frosts digte bevægede sig også med en udsøgt syntaktisk enkelhed inden for en landlig motivkreds og opnåede en popularitet, der ellers er sjælden for moderne lyrik. For begge gælder imidlertid også, at såvel læsere som kritikere har haft svært ved at godtage værkets sammensathed. Igennem hele det lyriske forfatterskab beskæftigede Jæger sig med idyllen, men han var ikke nogen udpræget idylliserende digter, hvad han ellers er blevet fastholdt som. Det „er blandt andet den ejendommelige skyggeside ved et idyllisk miljø, som jeg prøver at nærme mig,

og måske vise“, påpegede han selv i et interview i Danmarks Radio i forbindelse med udgivelsen af *Idylia* i 1967.

Selve ordet ‘idyl’ kommer af det oldgræske *eidullion*, der betyder ‘lille form’ eller ‘lille billede’. Det harmonerer med det diminutive format i Jægers digte om „det lille liv“, der også – i fuld overensstemmelse med den idylliske tradition – er henlagt til landlige omgivelser. Jæger følger imidlertid også traditionen i sin vedvarende kredsen omkring *tabet*, der nærmest er et konstituerende træk for den idylliske genre. Det er tydeligt til stede, også i hans mest læste digte, som for eksempel „Kirsten og vejen fra Gurre“ fra debutdigtsamlingen:

Det løvfald, som vi kom saa altfor nær,
bedrog os med de ting, vi havde kær:
den strenge, hvide sol. En sløret regn.
Et gult forundringssmil i Nystrup Hegn.

Hvor kom vi altfor nær paa alle ting.
Det løvfald lod os se en sjælden ring:
der stod en hest med samme hvide haar,
som vore arme unger engang faar.

Din lille varme haand sad fast i min,
og der kom blæsten rendende med sin.
I vejens vaade blanke asfaltaa
drev mange flere blade, end vi saa.

Esbønderup. Det hvide hospital.
En fjern og ukendt hanes søndagsgal.
Dit blik fik gule marker med sig hjem.
Nu ejer du en længsel efter dem.

Digtet er et erindringsfragment om et underfuldt efterårslandskab med løvfald og tabte blade, som digteren har oplevet sammen med sin kone Kirsten på „vejen fra Gurre“. Hele situationen antyder, at erindringen angår en fælles lykkestund, hvilket gør, at det genkommende udtryk „altfor“ fremstår som mærkværdigt. Der er en grænse, som i en eller anden forstand er blevet overskredet, men i hvilken forstand? Omgivelserne kom dem *altfor nær*, og det gjorde de, fordi nærværet i situationen peger på fraværet i erindringens stund, hvor digtets Kirsten sidder tilbage med en længsel tilbage. Således lægger der sig ind over

*Frank og Kirsten Jæger
i iscenesat afslappethed.
Det Jæger'ske hjem var
feature-stof i pressen og
blev desuden forlæg for
Jørgen Mogensens humo-
ristiske tegneseriestrøbe
Poeten og Lillemor om
den lade digter og hans la-
bre hustru.*

den skære efterårssituation en umiskendelig melankoli, der knytter sig til tabserfaringen. Denne er også indskrevet i digtet på både lokal- og litteraturhistorisk vis. Gurre er en borgruin ved Helsingør, hvor Valdemar Atterdag ifølge folkesagn holdt til med sin elskerinde Tove. Da utroskaben gik op for hans dronning Helvig, hævnede hun sig ved at brænde Tove inde i badstuen. Valdemar flakkede herefter om i skoven, hvileløs af længsel efter Tove. Dette sagn med dets gribende blanding af længsel og landskab ligger også bag J.P. Jacobsens *Gurre-Sange* fra 1867-70, der 1900-01 blev sat i musik af den østrigske komponist Arnold Schönberg i de såkaldte *Gurrelieder* (uopført i 1913).

SIDENIUS-DIGTENE

Det er denne melankolske undertone, som ofte er blevet overhørt i modtagelsen af Frank Jægers lyrik: Nok er der livsglæde i digtene, men ikke sorgløshed. Som et vandmærke er angsten og forstemtheden til stede i værket og synlig ikke mindst i rækken af de såkaldte Sidenius-digte, som er repræsenteret i hver eneste digtsamling. Figuren har Jæger fra Henrik Pontoppidans roman om *Lykke-Per* (1898-1904), hvis titelperson hedder Sidenius til efternavn. Hvert digt skildrer Sidenius i en ny egn af provinsen – som var han på en rastløs rejse – og blotlægger endnu en nuance af hans angst og sorg og modløshed. Serien af fremragende Sidenius-digte bidrager til den afmægtighedsfølelse, der melder sig mange steder i forfatterskabet: „O Gud, hvor Mennesket er smaat“, som et anrån lyder i digtet „Rim til min Kones Kludeklip“. Der er kræfter på spil i verden, som hvert menneske og hvert menneskeligt fællesskab er prisgivet:

Liden sol i disse uger.
Februar har gjort os mindre.
Sne som tynger. Is som knuger.
Vi kan ingenting forhindre.

Lidenheden, som kommer til udtryk i denne strofe fra det Brorson'ske digt „Liden sol“, er ikke kun en følelse, men også – som Jæger-kendern Finn Stein Larsen har gjort opmærksom på – en termodynamisk realitet, for faste legemer bliver netop mindre ved temperaturfald. Det kan ingenting forhindre.

Selv kunne Frank Jæger heller ikke forhindre, at hans stjerne svandt

ind på den danske litterære himmel i løbet af 1950'erne. Han kom i klemme i det modernistiske omsving i midten af 1950'erne, da en ny og traditionsbrydende generation trådte frem og vandt al opmærksomheden. Fortvivlelsen lå nær, da Klaus Rifbjerg indtog scenen og overtog den rolle som feteret yngling, som Jæger hidtil selv havde besat. Han var lige fyldt 30 år, da Rifbjergs debutdigtsamling *Under vejr med mig selv* udkom i 1956, og valgte at stille sig på bagbenene over for den forandrede litteraturhistoriske situation, blandt andet ved at tilbageføre sin ortografi til den praksis, der gjaldt før retskrivningsreformen af 1948. Således skrev han fra 1960 igen begyndelsesbogstaver i navneordene med stort. Med årene voksede hans følelse af at være marginaliseret og misforstået. I en „Shakespearesuite“ i samlingen *Cinna og andre Digte* (1959) er der et digt om poeten Cinna, der optræder kort i tredje akt af Shakespeares skuespil *Julius Caesar*, hvor han af plebejerne tages for at være politikeren og komplotmageren Cinna. Selv om han benægter det, henretter de ham for en sikkerheds skyld og for hans dårlige vers. I denne rolle indtræder Jæger og råber i nød:

Forstå mig: Jeg er ikke den, I tror.
„De smukke Eftermiddagsskygger groer.“
Jeg er Poeten Cinna. Bange ser
jeg kendte Skygger gro og blive mer.

Skyggerne groede og omsluttede til sidst idyllen. I de sidste ti år af sin levetid udsendte Jæger ingen digtsamlinger; de få digte, det blev til, udtrykker en bemærkelsesværdig åbenhed om blokeringen i forfatterskabet. „Brændevin blev dit Skjold, og Whisky dit Vaaben“, som det hedder sig i „Portræt af en Livskunstner“ fra 1967. En række livskriser og tiltagende alkoholisme medvirkede til, at Jæger i de sidste år nærmest forvandlede sig til en af de randeksistenser, som forfatterskabet havde kredset om.